

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2018:22 Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande

Remissyttrande – Ett ordnat mottagande

Sammanfattning

Hultsfreds kommun ställer sig bakom många delar i betänkandet gällande ett ordnat mottagande som presenterats. Mottagandeutredningen har på ett tydligt och genomarbetat sätt satt fokus på de delar som inte fungerat i mottagandet. Det finns dock delar i betänkandet som behöver tydliggöras ytterligare och till vissa delar förändras för att det ska nå upp till målsättningen om ett gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande.

Rutiner för nya arbetssätt i ankomstcentren är av hög vikt för att för att det ska kunna bli ett ordnat mottagande – det kommer inte att ske av sig självt.

Samverkan mellan statliga myndigheter behöver regleras, exempelvis i regleringsbrevet, för att den ska fungera bättre än i dag. Informationsdelning mellan statliga myndigheter och kommuner måste göras möjlig och enkel för att sömlösa övergångar mellan aktörerna ska kunna bli verklighet.

Hultsfreds kommun anser inte att modellen med social prövning är tillräckligt hållbar för vår del. Kommunen behöver ett totalt stopp för eget boende. Vissa kommuner med ett historiskt högt mottagande måste undantas i ett nytt system, med anledning av den situation som är och varit under många år.

Hultsfreds kommun anser inte att den enskilde ska kunna bosätta sig på egen hand utanför ordinarie system – konsekvensen av sådana ”sidospår” kommer att medföra att personer väljer att bosätta sig i kommuner som redan har ett stort mottagande.

Genomgående i mottagandeutredningen ser vi att det är mycket bör-krav. Börkrav måste i högre grad bli SKA-krav för att öka tydligheten.

Samverkan och samsyn mellan statliga myndigheter är ett måste i ankomstcenter – och de måste förläggas i större kommuner. Finns en oro i en kommun som Hultsfred att det ska kunna bli ett ankomstcenter i kommuner som är mindre utifrån att Migrationsverket så många gånger uttalat att det fungerar bra, att det finns lokaler och lägenheter att tillgå. Så länge bör-krav finns kan undantag ske. Det är viktigt med stora ankomstboenden i större kommuner för att samlade möten ska kunna ske utifrån olika statliga myndigheter.

Ett jämnare och mer lättplanerat mottagande kräver inledningsvis att systemet nollställs – exempelvis borde kommuner som sedan tidigare haft ett stort mottagande undantas.

6.1. Ett ordnat mottagande i ankomstcenter

6.1.2 Ett obligatoriskt första möte med Sverige

Vi anser att det är bra att det blir obligatoriskt att tillbringa inledningen av asyltiden i ankomstcenter. Förslaget gällande sanktioner i form av utebliven dagsättning eller särskilt bidrag om den asylsökande inte bor i ett ankomstcenter är en viktig del i ett ordnat mottagande. Effekten av detta bör bli att egenbosättningen minskar.

Rutiner för detta arbete är viktigt då det kräver ett förändrat arbetssätt jämfört med nu.

6.1.3 Effektivisering genom ökad tillgänglighet

Det är en utmaning att kunna effektivisera asylprocessen som kräver olika myndigheters samsyn i frågan. Precis som det skrivs i utredningen finns flaskhalsar som kan innebära att effektivisering uteblir. Det är viktigt att statliga myndigheter arbetar tätt ihop så det inte blir stuprör där samma problem kvarstår som i nuvarande modell.

6.1.4 Migrationsverket ska anvisa en kommun inom en vecka

Åtgärderna som ska genomföras av Migrationsverket och Arbetsförmedlingen måste ske i nära samarbete med den kommun som den asylsökande anvisas till. De planer och kartläggningar som görs måste delas med den kommun man anvisas till. I dag är det inte alltid möjligt för Arbetsförmedlingen att dela information med kommunen och detta är ett problem. Då det gäller den asylsökandes möjlighet att tacka nej till ett boende i anvisningskommunen är Hultsfred kritiska, framförallt då det gäller den sociala prövningen av det egna boendet som den asylsökande vill flytta till. I denna sociala prövning måste kommunen ha ett veto om det ska ha några som helst möjligheter att ha effekt. Hultsfreds kommun anser inte att den enskilde ska kunna bosätta sig på egen hand utanför ordinarie system – konsekvensen av sådana ”sidospår” kommer att medföra att personer väljer att bosätta sig i kommuner som redan har ett stort mottagande. Vi anser också att vägran att efterfölja den sociala prövningen vid EBO ska få tydligare konsekvens för den enskilde, till exempel i form av att denne förflyttas tillbaka till ankomstcenter där den då får tillbringa asyltiden. Ytterligare kommentarer till detta under avsnitt 7.3.1.

6.2 Ankomstcenter samlas på ett fåtal platser

Förslaget kan skrivas tydligare. Hultsfreds kommun anser att bör-kraven i hög grad ska ändras till SKA-krav. Finns en oro i en kommun som Hultsfred att det ska kunna bli ett ankomstcenter i kommuner som är mindre utifrån att Migrationsverket så många gånger uttalat att det fungerar bra, att det finns lokaler och lägenheter att tillgå. Så länge bör-krav finns kan undantag ske. Det är viktigt med stora ankomstboenden i större kommuner för att samlade möten ska kunna ske utifrån olika statliga myndigheter.

6.3 Ankomstcenter där individer står i centrum

6.3.1 En trappa av insatser och aktiviteter

Viktigt att de olika stegen är tydliga så inte allt ges till alla utan att skillnader görs för asylsökande beroende på var de asylsökande är i processen. Det är viktigt att de myndigheter och aktörer som ska erbjuda insatser har resurser för att klara uppdraget vilket inte alltid är fallet i dag.

6.3.2 Samhällsinformation om vägar till boende och arbete

Om Migrationsverket ska ha ansvaret för samhällsinformation under inledningen av asyltiden, och den ska ske i samarbete med andra myndigheter, är det av stor betydelse att ankomstcentret placeras i större kommuner, där det finns en tillgänglighet av andra aktörer. I samband med samhällsinformationen är det också viktigt att belysa de olikheter som finns i större respektive mindre kommuner, då det gäller exempelvis skola, utbildning, möjligheter till arbete och bostad. Det ställer höga krav på kompetens hos de som levererar samhällsinformation.

6.3.3 Kartläggning av utbildning och yrkeserfarenheter

Obligatorisk kartläggning är bra. Kartläggningen och den dokumentation som görs i samband med den måste föras vidare till anvisningskommunen för att undvika dubbla kartläggningar. Det är i dag svårt för Arbetsförmedlingen att dela information med kommunerna och detta måste åtgärdas för att rätt insatser ska kunna erbjudas individer i ett senare skede av mottagandet.

6.3.5 Hälsoundersökningar ska erbjudas i ankomstcentren

Vi anser att hälsoundersökningar ska vara *obligatoriska* för asylsökande på ankomstcenter, inte bara erbjudas. De är viktiga utifrån de förebyggande insatserna såsom vaccinationer, minskad smittspridning mm. I utredningen skrivs

att hälsoundersökningen innehåller flera inslag som är värdefulla för den asylsökande att ta del av tidigt.

7.1 En meningsfull och aktiv väntan

7.1.1 Ett mottagande som förstärker såväl etablerings- som återvändandeperspektivet

Det är bra att alla kommuner ska dela på ansvaret att ta emot asylsökande. Ska det vara möjligt att bygga upp ett mottagande i en kommun som vår är det förknipat med ett krav från kommunens sida på att Migrationsverket säger upp kontraktet på de lägenheter som idag används som boende för asylsökande. Detta måste ske parallellt med att kommunen ska ta emot. Däremot kommer ju inte kommunen att använda samtliga lägenheter som Migrationsverket i dag använt, så dialogen med fastighetsägarna måste vara olika i de olika kommunerna.

7.1.3 Ett jämnare och mer lättplanerat mottagande

Utredningen menar att de kommuner där ankomstcenter och avresecenter kommer att finnas bör få en viss kompensation i fördelningen. Hultsfreds kommun anser att den kompensationen även ska ges till de kommuner som under tidigare år haft ett stort mottagande med stora påfrestningar i organisationerna. En kompensation i fördelningstalen bör ges till dessa kommuner under ett antal år, kan vara de kommuner som idag ges möjlighet att söka statliga stimulansmedel för social utsatthet, 30 kommuner.

7.1.4 Fler asylsökande till kommuner med goda etableringsförutsättningar

Det är viktigt att det tas i beaktande de förutsättningar individen har med sig, både förutsättningar att etablera sig snabbt på arbetsmarknaden men också de som har sämre förutsättningar, till exempel de med olika funktionsnedsättningar.

Självbosättningen måste begränsas så mycket som möjligt så att de kommuner som tidigare tagit emot många nyanlända inte fortsätter att göra det – det finns en risk att utsatta kommuner fortsatt får ta emot om inte detta tydligt statueras i fördelningsmodellerna.

7.2 Väntan med etableringsfrämjande insatser

7.2.1 Lokalt förankrad verksamhet för framtida etablering

Kommunens ansvar för asylsökande som det beskrivs i utredningen kan innebära undanträngningseffekter i kommuner med högt mottagande och kommuner måste kompenseras fullt ut för de insatser de gör under asyltiden.

Länsstyrelsens uppdrag blir otydligt, både uppdragets art och uppdragets mandat behöver förtydligas.

7.2.3 Att förstå och göra sig förstådd i samhället

Om det ska vara möjligt att ge alla asylsökande undervisning i svenska språket måste kommunen först hantera den kö och det behov som föreligger med hänsyn till tidigare otroligt stort mottagande. Hänsyn måste tas till detta i fördelningstalen. Samma sak gäller samhällsorienteringen. Om asylsökande ska erbjudas samhällsorientering av kommunerna ska kommunerna kompenseras fullt ut för de kostnader det medför.

7.2.4 Kunskap om och kontakter med arbetsmarknaden

Hultsfreds kommun håller med om att kommunerna är väl lämpade att ge nyanlända kunskaper om den lokala arbetsmarknaden. Om asylsökande ska erbjudas arbetsmarknadskunskap av kommunerna ska kommunerna kompenseras fullt ut för de kostnader det medför.

7.2.5 Verksamhet som motverkar passivitet vid lång väntan

Många kommuner har en uppbyggd kö av personer i väntan på olika insatser, såsom SFI, samhällsorientering, etableringsinsatser med mera. För närvarande är kön till SFI-undervisning i Hultsfred 12 månader. För att kunna erbjuda nyanlända insatser i rimlig tid måste Migrationsverket lämna nuvarande verksamhet i kommunerna. Vi anser också att systemet måste nollställas så att kommuner med ett högt historiskt mottagande har tid att ställa om.

7.2.7 Arbetsförmedlingens roll att ge stöd och service till asylsökande förtydligas

Kommer att kräva en resursförstärkning på Arbetsförmedlingen om de ska klara sitt uppdrag.

7.3 Ett värdigt socialt och hållbart eget boende

7.3.1 I vissa kommuner ska asylsökandes eget boende prövas

Vissa kommuner, däribland Hultsfred måste vara undantagna överhuvudtaget med anledning av den situation som är och har varit under flera år. Systemet måste nollställas (se 7.2.5.)

I utredningen öppnas för den möjligheten i en kommun del, vi anser att det även måste gälla i hela kommuner.

Varför ska prövningen ligga hos Migrationsverket - vilken överblick har de över landets kommuner? Om en social prövning ska göras är det väsentligt att kommunen är med i prövningen. En statlig aktör kommer inte att ha tillräcklig kunskap om de lokala förutsättningarna. Även om en social prövning görs och det exempelvis slår fast att max fyra personer får bo i en lägenhet, vem har kontroll att det inte är tolv personer om en vecka? Vi anser inte att modellen med social prövning är tillräckligt hållbar för vår kommuns del. Vi behöver ett totalt stopp för eget boende.

Det bästa vore att samtliga nyanlända omfattas av fördelningsmodeller. Ankomstcenter och anvisat boende är de viktigaste faktorerna för att motverka EBO.

8. Efter beslut

8.1. 1 Enhetlig och tydlig fördelning av ansvar

1 månad är kort tid att ordna exempelvis annat boende. Kan även gälla skola, förskola och vuxenutbildning.

Ska övergången mellan stat och kommun vara sömlös krävs att vi delar bilder och data så det är möjligt. De statliga aktörerna kan inte i dag dela data med kommunerna på det sätt som skulle behövas för att övergångar och samarbete ska ske smidigt. Sedan måste den statliga aktör som tar över ersättning till den enskilde (Arbetsförmedlingen) kunna klara sitt uppdrag – inga ”glapp” som det varit tidigare (se 8.1.2.). Ersättning för initiala kostnader för mottagande inklusive försörjningsstöd begränsas enligt förslaget till att täcka kostnader motsvarande de första två åren efter uppehållstillstånd. Vad händer om antal år till egenförsörjning inte blir lägre än idag? Ska utsatta kommuner fortsätta kompensera för att staten inte klarar sitt uppdrag?

8.1.2 Glappet försvinner när ledtider kortas

Det är samma aktörer som administrerar systemen i dag som tidigare och att glappen ska försvinna bara för att det sägs att de ska försvinna ställer vi oss

tveksamma till. Införande av tidsfrister ger inte fler medarbetare på Arbetsförmedlingen. Resurser behöver balanseras mot de krav som ställs på myndigheter.

8.2 Asylsökande med verkställbara beslut ska bo i avresecenter

Hur detta ska kunna göras obligatoriskt, så som det står i utredningen, anser kommunen är oklart. Vi ser en risk för att personer med avlägsnandebeslut väljer att stanna kvar i landet utanför ordinarie system.

9. Mål, struktur och organisering för ett effektivare mottagande

9.3.1 Vad en ny lag respektive förordning bör innehålla

Hultsfreds kommun är positiv till att kommunerna generellt tar ett större ansvar i flyktingmottagandet än i dag (under förutsättning att det nuvarande systemet nollställs) men anser att kommunerna då behöver ges förutsättningar att klara uppdraget, både ekonomiskt och strukturellt.

9.6.1 Statens ansvar inom mottagandet

Vi ser stora utmaningar med samverkan mellan de statliga aktörerna då denna inte fungerar tillfredsställande i dag. Vi anser dessutom att de statliga aktörer som har en aktiv roll i mottagandet av nyanlända måste finnas fysiskt på plats i de kommuner som tar emot nyanlända. Staten måste arbeta för att återfå ett förtroende i de kommuner där de inte har klarat av sitt uppdrag.

9.6.2 Kommunsektorns ansvar inom mottagandet

En förutsättning för att kommunerna ska klara sitt uppdrag är att det nuvarande systemet nollställs. Dessutom måste kommunerna kompenseras fullt ut för de åtaganden gällande samhällsinformation, arbetsmarknadskunskap och sysselsättning som tillkommer som nya uppdrag.

9.7.1 Det behövs en fastlagd ordning för samråd

Vi ser positivt på ett konkret och tydligt samråd mellan stat och kommunsektor. Det bygger dock på att kommunsektorn ges en reell chans att påverka och inte ignoreras.

10.1 Ett enklare sätt att ersätta kommuner och landsting för deras åtaganden inom mottagandet

10.1.1 Nuvarande system är otydligt och omotiverat detaljerat

Vi instämmer i Mottagandeutredningens påstående att det nuvarande systemet är komplicerat och kräver mycket arbete. Vi ställer oss positiva till principerna i det nya systemet för ersättningar så som det beskrivs i mottagandeutredningen men känner oro för att Migrationsverket även i fortsättningen kommer att ha svårt att klara sitt uppdrag och att vi därmed kommer att fortsätta ha stora fordringar på staten.

10.1.3 Vi lämnar förslag till en principmodell för ersättning

Hultsfreds kommun är generellt positiv till att ersättning betalas ut som schablonersättning utan ansökan. Då måste dock schablonen vara så pass tilltagen att den täcker även extraordinära kostnader, vilket inte är fallet i dag då extraordinära kostnader återsöks utanför schablonsystemet. Måste bygga på tillit och förtroende. Vi kan inte hamna i att kommunen ska överklaga till olika instanser för att påvisa en schablonersättning. Det måste innebära en samsyn på vilka personer som finns i vår kommun och som vi ska ha ersättning för. Systemet måste vara enkelt att förutse och administrera. Det är viktigt med en dialog mellan regeringen och kommunsektorn innan ersättningsnivåerna fastställs.

10.1.5 Statlig ersättning till kommuner för mottagande av asylsökande

Hultsfreds kommun är generellt sett positiv till schabloniserade ersättningar men de ersättningar som tas bort behöver täckas av den nya schablonen. De föreslagna ersättningar som ska tas bort behöver det kompenseras för i det nya schablonsystemet.

10.1.6 Statlig ersättning till kommuner för mottagande av nyanlända invandrare

Schabloner behöver anpassas för bortfallet av återsökningsmöjligheter. Vi skulle vilja se en schablon som sträcker sig över längre tid och en nivå på schablon som främjar långsiktig planering. De nya uppdragen för kommunerna – asylboende, samhällsorientering och arbetsmarknadskunskap för asylsökande – måste ersättas fullt ut.

10.2 Ekonomiska incitament för hög måluppfyllelse

10.2.2 En målpeng för mottagandet av asylsökande

Vi anser att målpeng bör ersättas av sanktioner för kommuner som ej uppfyller sitt mottagande. Vi föreslår ett sanktionssystem där en kommun som ej uppfyller sin kvot får böta dubbla summan sagda kommun skulle fått för mottagandet, och att bötesbeloppet läggs i en pott som nästkommande år fördelas bland de kommuner som uppfyllt sitt mottagande.

11.3 Konsekvenser för de offentliga finanserna

11.3.4 Konsekvenser för kommuners och landstings finanser

Utifrån förslaget är det högst osäkert vilka konsekvenser rent ekonomiskt som drabbar kommunerna. Det är väsentligt att ersättningarna till kommunerna för uppdrag som i dag hanteras av staten kompenseras till fullo.

12.1 En komplex utmaning kan lösas på olika sätt

Vi ser inte det alternativa upplägget som genomförbart.

Ann-Gret Sillén
SocialchefRobert Andersson
Sektionschef